

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Pavlna Houserová

Adaptace dětí na prostředí mateřské školy z pohledu pedagogů a
rodičů

Bakalářská práce

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně. Všechny literární a odborné zdroje, které jsem v práci využila, řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Poděkování:

Děkuji PhDr. Jitce Petrové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, ochotu a vstřícnost.

OBSAH

Úvod	5
1 Definice dětství	6
1.1 Charakteristika dítěte předškolního věku.....	7
1.2 Tělesný vývoj.....	7
1.3 Kognitivní vývoj.....	8
1.4 Emocionální vývoj.....	10
1.5 Sociální vývoj.....	11
2 Rodina	12
2.1 Definice rodiny.....	12
2.2 Funkce rodiny.....	13
2.3 Výchovné styly.....	14
2.4 Socializace v rodině.....	15
3 Mateřská škola	17
3.1 Definice dle legislativy.....	17
3.2 Socializace v mateřské škole.....	18
3.2.1 Přechody.....	18
3.2.2 Změna identity.....	19
3.2.3 Vztahy s vrstevníky.....	19
3.2.4 Vztahy s dospělými.....	20
3.2.4.1 Osobnost pedagoga.....	21
4 Adaptační proces	23
4.1 Adaptace z pohledu dítěte.....	23
4.2 Adaptace z pohledu pedagogů.....	25
4.3 Adaptace z pohledu rodičů.....	26
5 Faktory ovlivňující adaptaci	29
5.1 Strach a úzkost u dětí.....	30
6 Rady a doporučení pro úspěšnou adaptaci	31
6.1 Náměty her a činností pro pedagogy.....	32
6.2 Rady a doporučení pro rodiče.....	35
Závěr	38
Literatura a použité zdroje	39
Anotace	

Úvod

V bakalářské práci se budeme zabývat tématem popisujícím průběh procesu adaptace dětí na prostředí mateřské školy. Tento proces lze považovat v životě dětí a jejich rodičů za velmi důležitý a má pro všechny zúčastněné a to zejména děti dalekosáhlý význam. První kontakt dítěte s institucí tohoto typu je jeho bránou do skutečného života. Okamžiky, které jsou součástí procesu adaptace, bývají často základním kamenem pro další rozvoj dětské osobnosti a do značné míry ovlivňují další životní kroky člověka.

Vstup dítěte do mateřské školy je téma věčné a přináší každoročně mnoho otázek, a to jak z pohledu rodičů, tak z pohledu pedagogů. Téměř každý rodič se minimálně jednou v životě může stát aktivním účastníkem tohoto procesu, který bývá zaátěžovou situací jak pro dítě, tak pro celou jeho rodinu. Taktéž pedagogové se stávají účastníky, ale také průvodci dítěte po jeho prvních společnostech provázených životních cestách. Odpovědi na to, co asi dítě v procesu adaptace prožívá, jakým způsobem a do jaké míry ho ovlivňuje, můžeme hledat jak v praxi a v běžném životě, tak i v této bakalářské práci.

V teoretické části se budeme zabývat samotným předmětem procesu adaptace a tím je dítě. Objasníme si pojmy předškolní věk, rodina, instituce mateřské školy a adaptace jako výchozí proces. V části praktické se zaměříme na rady a doporučení týkající se zvládání adaptačního období, které vycházejí ze zkušeností pedagogů i rodičů.

Cílem bakalářské práce je poukázat na důležitost problematiky adaptace, kdy dítě opouští své přirozené rodinné prostředí a začíná si budovat svou vlastní pozici ve společnosti mimo domov. Nahlédneme do nitra dětské duše a to zejména do strachů a úzkostí spojených s adaptačním procesem, které dítě může, ale také nemusí při příchodu do mateřské školy prožívat. V neposlední řadě budeme hledat způsoby jak dítěti, ale také rodičům tento vstup do skutečného života usnadnit.

1 Definice dětství

Dle hlediska vývojové periodizace lze lidský život členit na jednotlivá životní období. Vývoj jedince má počátek již v období prenatálním, pokračuje obdobím perinatálním, postnatálním, novorozeneckým, kojeneckým, batolecím, předškolním obdobím, školním obdobím, dospíváním, adolescencí, dospělostí a končí stářím. Předškolní období pro nás bude momentálně obdobím stěžejním, kterému se budeme podrobněji věnovat v následujících kapitolách.

Období dětství obecně prošlo po staletí od pravěké společnosti až po současnost řadou proměn. Dá se říci, že změny, ke kterým v této souvislosti docházelo, jsou pro období dětství přijatelné a vyjadřují tak postoje společnosti ke skutečné hodnotě tohoto lidského období.

Dítě bylo v dřívějších dobách skutečně velmi opomíjeno, společnost nepřikládala dětství téměř žádnou významnost. Důkazem tomu může být například výtvarné umění, ve kterém se až do 12. století dítě nevyskytuje a pokud ano, tak jen na obrazech s náboženskou tematikou, kde je však znázorněno jako zmenšenina nebo karikatura dospělého.

V období Antiky se o životě dítěte rozhodovalo jako o věci, právo rozhodovat o existenci dětského života měl otec. I když se v té době již vyskytovaly určité úvahy o filozofické myšlenky o svobodě a jedinečnosti člověka, privilegováni byli pouze chlapeci z vyšších společenských vrstev.

O něco milosrdnější bylo k dítěti období humanismu. Dítěti už sice nebylo odpíráno právo na život nicméně tvrdý přístup a kruté zacházení jej stále životem provázelo. Přijetí či mírné uznání si dítě zasloužilo až ve chvíli, kdy bylo dostatečně fyzicky vyzrálé a dosáhlo určitých znaků dospělosti.¹

Teprve v očích Jana Amose Komenského jsou konečně děti pokladem, který je třeba střežit a opatrovat a věnovat mu náležitou péči. Jako jediný ve své době poukazoval na význam období dětství, na jeho jedinečnost. Ve svém díle Informatorium školy mateřské poprvé v historii výchovy kladl důraz na nutnost předškolní výchovy a v jednotlivých kapitolách vypracoval její obsah. Dospělým klade na srdce, že dobře vychované dítě je budoucností a odrazem celé naší společnosti.²

Dalšími významnými osvícenci, kteří navazovali na myšlenky Jana Amose Komenského, byli například Jean Jacques Rousseau, Jan Pestalozzi a další.

¹ Opravilová, E. Gebhartová, V. Léto v mateřské škole 1998 s. 10

² Opravilová, E. Gebhartová, V. Léto v mateřské škole 1998 s. 11

V souvislosti se změnami, kterými období dětství procházelo, stojí za zmínku vznik hnutí za novou výchovu, jinak zvané jako reformní hnutí. Jeho filozofie vychází z přirozené výchovy, ze sjednocení způsobu života jedince s přírodou. Výchova je založena na zájmech a potřebách jedince, na jeho jedinečnosti a spontánnosti, a odmítá tak jakýkoliv tlak z vnějšího prostředí. Představiteli hnutí za novou výchovou jsou například John Dewey, či Marie Montessori. Osobnostně orientované pojetí výchovy, jež vychází z reformní pedagogiky, tak ovlivnilo ve značné míře pohled na dětství po celé 20. století. Myšlenky hnutí za novou výchovu, tak tvoří i dnes v 21. století ve výchově základní stavební kameny.

1.1 Charakteristika dítěte předškolního věku

Název pro toto vývojové období dítěte není jednotný. V literatuře se můžeme setkat s různými definicemi, vyjadřujícími jednotlivé oblasti vývoje dítěte v předškolním věku. Jak uvádí Z. Matějček: „*Jde o velevýznamnou etapu v životě dítěte (a ovšem i o významnou etapu v našem vychovatelství), jenomže se školou nemá nic moc společného. To jen kulturní a civilizační tlak byl tak silný, že dal tomuto období jméno podle společenské vzdělávací instituce, do níž dítě jednou vstoupí.*“³

Dle Přehledu vývojové psychologie se jedná o dvě rozmezí, které předškolní období má. Jednu hranici určuje nástup do školy mateřské, druhou hranici pomyslně uzavírá nástup do školy základní. Jedná se zpravidla o věk od 3 – 6 let.⁴

Vágnerová předškolní období nazývá příznačně, věkem hry. Stručně, avšak výstižně tak vystihuje aktivitu, která v tomto období jednoznačně převládá. V tomto období taktéž dochází k přechodu od rodiny ke skupině vrstevníků. Předškolní věk tak lze chápat i jako přípravu na život ve společnosti.⁵

1.2 Tělesný vývoj

Tělesná konstituce dítěte v období od 3 – 6 let se znatelně mění. Hovoříme zde o období vytáhlosti, kdy se typická baculatost díky růstu končetin, trupu i hlavy mění postupně na štíhlost. Dochází k první strukturální přeměně, vlivem které dochází k v oblasti tělesné i duševní, k dočasné disharmonii.

³ Matějček, Z. Co, kdy a jak ve výchově, 1996 s. 47

⁴ Kolektiv autorů, Přehled vývojové psychologie, 2010 s. 75

⁵ Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1 – dětství a dospívání, 2005 s.173, 175

Tělesný vývoj se týká zejména oblastí hrubé a jemné motoriky. Zdokonaluje se koordinace nohou i rukou, chůze se stává více automatická. Zdokonalují se přemísťovací pohyby, pohyby po různém terénu, dítě zvládá i činnosti vyžadující dokonalejší a přesnější pohybovou koordinaci, jako je, lyžování, plavání, bruslení.

V oblasti jemné motoriky dochází k rozvoji manuální zručnosti. Dítě již zvládne manipulaci s nůžkami, tužkou, užívání příboru, házení, chytání míče. S jemnou motorikou tak souvisí i dominance jedné ruky, která je podmíněna převahou jedné hemisféry nad druhou.

Motorický vývoj v předškolním věku by se tedy dal nazvat jako stálé zpřesňování pohybu a celkové koordinace. V tomto období je pohyb zcela nejpřirozenější aktivitou dítěte.

1.3 Kognitivní vývoj

Myšlení předškolního dítěte je nepřesné, nerespektuje logická pravidla a má mnoho omezení. Orientuje se na nejbližší okolí a nerespektuje pravidla, která v něm platí. Piaget *„označil tuto fázi kognitivního vývoje podle typického způsobu uvažování předškolních dětí jako období názorného, intuitivního myšlení.“*⁶

Typické znaky uvažování předškolního dítěte:

1. Způsob pohledu dítěte na svět a výběr informací

- Centrace – reakce pouze na nejvýraznější znak, který je považován za nejdůležitější. Komplexnost u předškolních dětí neexistuje, v potaz berou jen jeden aspekt
- Egocentrismus – předškolní dítě nebere ohled na pluralitu názorů. Úsudky zkresluje pouze na základě jednoho, vlastního postoje.
- Fenomenismus – dítě klade důraz na zjevnou podobu světa. Ztotožňuje podobu pouze takovou, jaká se mu jeví v podobě viditelných znaků.
- Prezentismus – subjektivní vnímání obrazu světa. Jeví se mu tak, jak ho dítě vidí.⁷

⁶ Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1 – dětství a dospívání, 2005 s.174

⁷ Tamtéž

2. Způsob zpracování informací

- Magičnost – fantazie je prostředkem poznávací skutečnosti u předškolního dítěte
- Antropomorfismus - předškolní dítě přenáší lidské vlastnosti na neživé předměty
- Arteficialismus – dítě si dle vlastního výkladu vysvětluje např. vznik světa, lidského těla apod.
- Absolutismus – vyplývá z potřeby jistoty, a to tím, že každé tvrzení má pro dítě jednoznačnou absolutní platnost.⁸

V předškolním věku dochází k rozvoji pojmového myšlení. Dítě začíná užívat jednoduché myšlenkové operace jako je analýza, syntéza. Díky dominanci zrakových vjemů se pojmy zpočátku tvoří zejména na základě náhodných, podobných znaků např. podle barvy nebo tvaru.

Všeobecné rodové pojmy mají prudký počátek mezi 4. – 6. rokem. Dítě začíná zobecňovat, chápe již, že některé předměty lze nazvat jedním společným názvem. Pojmotvorná činnost je však v tomto období nepřesná, vyskytují se zde u dětí časté chyby, tzv. *předčasné zobecňování*⁹

S rozvojem myšlení a poznávacích procesů úzce souvisí i rozvoj řeči. Slovní zásoba dítěte v předškolním věku obsahuje přibližně 2000 – 2500 nových slov. Celkový počet slov činí u předškoláka počet asi 3000 - 6000 slov.¹⁰

Úroveň chápání a užívání jazyka odpovídá stupni rozvoje rozumových schopností, tzn., že verbální komunikace je zpracovávána na úrovni myšlení daného dítěte. Na základě socializace dítěte dochází ke kontaktu s vrstevníky i s dospělými ve větší míře než tomu bylo v rodinném prostředí. Dochází k rozvoji slovní zásoby, k větším verbálním příležitostem, mluvní projev se zdokonaluje jak v obsahu, tak ve formě. Objevuje se druhé ptací období, (otázky typu *proč?*) dítě zajímají příčinné vztahy na rozdíl od prvního ptacího období, (otázky typu *co je to?*) začínajícím v batolecím věku, kdy si dítě osvojuje nová slova a slovní označení.

⁸ Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1 – dětství a dospívání, 2005 s. 175 - 176

⁹ Kolektiv autorů. Přehled vývojové psychologie, 2010 str. 77

¹⁰ Kolektiv autorů. Přehled vývojové psychologi, 2010 str. 78

1.4 Emocionální vývoj

„Co potřebuje malé dítě?“ Podle prof. Zdenka Matějčka je odpověď složitá i jednoduchá zároveň. „Nejvíce potřebuje jistotu ve vztazích ke svým lidem. Zkrátka, aby lidské mládě přežilo, potřebovalo mít kolem sebe „svoje lidi“, kteří mu poskytlí ochranu a pomoc. Těmto lidem muselo na mláděti velmi záležet. Objevila se lidská mateřská láska a tento základní lidský vztah od pravěku do dneška je vlastně nesen oním podivuhodným, ba zázračným mechanismem, kterým je vzájemné uspokojování psychických potřeb.“¹¹

Z názorů prof. Matějčka vyplývá, že pocity jistoty, které nejbližší vychovatelé poskytují svému dítěti, tvoří základy citového vývoje dítěte. Ve své publikaci se zmiňuje o experimentech anglického psychiatra Johna Bowlbyho, který svými poznatky dokázal, *„že nikoliv působení nějaké příjemnosti dítěti, nýbrž zajišťování pocitu jistoty a bezpečí tvoří zdravý základ pro jeho další citový vývoj.“¹²*

Jedním z nápadných znaků emočního prožívání u předškolních dětí bývá emoční labilita. Projevuje se zejména střídáním nálad jako je radost, zlost, vztek. Emoce bývají spojovány s uspokojováním potřeb a jsou vázány na danou situaci.

Rozvíjí se taktéž emoční inteligence, která představuje porozumění dítěte vlastním prožitkům, oddálením uspokojení a citovým ovládnutím.

Vlivem sociální interakce dochází k rozvíjení vztahových emocí. Dítě přichází do kontaktu s city jako je sympatie, antipatie, láska

Mezi vyšší city, které se u dítěte vytváří, řadíme city sociální, intelektuální, estetické a city etické.

- City sociální, jejichž vývoj je založen na potřebě vztahu s vrstevníky a samozřejmě také s dospělými. Dítě navazuje nové sociální vztahy prostřednictvím hry jiných činností
- City intelektuální vznikají v souvislosti se získáváním nových informací i následně také z radosti, jež tato činnost dítěti přináší
- City estetické jsou spojeny s krásnem. Pozitivní prožitky jsou vázány na činnost, která přináší dítěti vnímání estetična, jako je poslech pohádky, divadelní představení, tvořivé činnosti.

¹¹ Matějček, Z. Co děti nejvíce potřebují, 1995 s. 9 - 10

¹² Matějček, Z. Co děti nejvíce potřebují, 1995 s. 14 - 15

- City etické si dítě vytváří téměř při všech činnostech i během celého svého života. Týkají se zejména utváření si představy o morálce, o uvědomování si dobra a zla. Učí se znát pravidla slušnosti nastavené naší společností.¹³

1.5 Sociální vývoj

Otázka socializace je v období předškolního věku jednou z nejaktuálnějších. První zkušenost v navazování vztahů získává dítě již v rodině. Rodina je tedy primární společenskou skupinou, v níž dítě navazuje sociální vztahy. Období, kdy dítě začíná postupně opouštět prostředí nejbližších příbuzných a dostává se do kontaktu s institucemi a jinými sociálními skupinami Vágnerová nazývá „*fází přesahu rodiny*.“¹⁴

Rodina se tedy nedílnou součástí podílí na vzniku základů sociálního chování dítěte. Tuto skutečnost lze odvodit s běžného života každého z nás. Vztahy, postoje, výchovné styly, to vše jsou činitelé výrazně ovlivňující vztah člověka k sobě samému i ke společnosti.

Jak už bylo řečeno v předchozí kapitole, pocity jistoty a bezpečí, které tvoří základ zdravého citového života dítěte, značně souvisí i s navazováním vztahů s okolím, s cizími lidmi. Dochází tak k jisté paralele mezi emoční a sociální zralostí.

Sociální skupiny, se kterými předškolní dítě přichází prvoplánovaně do kontaktu, lze diferencovat následovně:

- Rodina – skupina zajišťující pocity jistoty a bezpečí
- Vrstevníci – skupina heterogenní, přispívající k sociální samostatnosti, sebeprosazování, spolupráci, ale také k seberealizaci.
- Mateřská škola – první instituce vyžadující jisté přizpůsobení se požadavkům jedince, ale také poskytující další osvojování sociálního chování

¹³ Kolektiv autorů. Přehled vývojové psychologie. 2010 str. 78 -79

¹⁴ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I – dětství a dospívání. 2005 s. 202

2 Rodina

Rodina je v širším slova smyslu první sociální skupinou, v níž se dítě učí poznávat vzájemné soužití. Způsoby rodinného života a vše co s nimi souvisí, tzn. vzájemné vztahy, postoje jednotlivých členů rodiny vůči sobě navzájem, hodnotový systém, výchovné styly, to vše má zásadní význam při utváření všech stránek osobnosti dítěte. Rodina je prostředníkem mezi dítětem a okolním prostředím, rodina zprostředkovává dítěti první zkušenosti z vnějšího světa. Psychická stabilita dítěte jeho pozitivní přístup k životu a ke světu, to vše je závislé na způsobu jeho přijetí do rodiny. Zda bylo přijato bezpodmínečně a s láskou.

2.1 Definice rodiny

Český právní řád rodinu nebo její členy obecně neurčuje. Také zvláštní zákon o rodině žádnou definici neobsahoval, ale o jejím vzniku pojednával pouze v souvislosti s uzavřením manželství, jehož účelem je právě založení rodiny. Nový občanský zákoník od roku 2014 pouze stanoví, že „rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany.“ Jednoznačnou definici však také neobsahuje. Nicméně zůstává u principu, že hlavním účelem manželství je založení rodiny a v takovém případě hovoří o „rodinném společenství“

Mezi další právní dokumenty, které stojí za zmínku a jejichž předmětem je ochrana a práva rodiny je Listina základních práv a svobod nebo také Úmluva o právech dítěte.

Listina základních práv a svobod:

- *Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena*
- *Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky*
- *Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva*
- *Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.*
- *Rodiče, kteří pečují o děti mají právo na pomoc státu.*¹⁵

¹⁵ Listina základních práv a svobod č.2/1993Sb.

Matějček in Vágnerová rodinu definuje jako základní sociální skupinu, která je výjimečná postavením vztahů, společným soužitím, očekáváním, aktivitami a plánováním.¹⁶

Vliv rodiny na formování jedince hraje významnou roli. Rodina staví základy pro budoucí život každého z nás, a jak pevné tyto základy budou, záleží na dostatečném uspokojování všech potřeb.

Již v době antické, byla rodina považována za základní buňku státu. U nás se rodině hovoří stále ještě jako o nejmenší sociální jednotce.

Pro téměř každého z nás představuje pojem rodina, teplo domova. Samozřejmě v případě, že jsme prožili relativně šťastné, klidné a harmonické dětství. Jan Vymětal přirovnává domov k přístavu, ve kterém jsme často bezpodmínečně přijati a obdarováni láskou bez jakýchkoliv zásluh.¹⁷

2.2 Funkce rodiny

Aby se dítě po všech stránkách zdravě vyvíjelo, je třeba, aby vyrůstalo v rodině funkční. Za funkční rodinu lze považovat rodinu tzv. zdravou, normální, bez přítomnosti jakékoliv patologie. Odborníci všeobecně vnímají funkčnost jako kooperaci členů rodiny a schopnost uspokojování potřeb všech členů rodiny. Matoušek in Šmelová dále popisuje vztahy rodičů a dětí na základě výzkumů Riskina a Funceové, a to následovně:

- Podobný pohled obou rodičů na děti
- Bezkonfliktní dosažení autonomie dětí
- Péče o děti nezávislá na spokojeném manželství
- Jasné stanovení hranic
- Vzniklá nedorozumění mezi rodiči řeší rodiče bez přítomnosti dětí
- Možnost dětského vzdoru v rámci stanovených mezí
- Přiměřená motivace
- Přijetí rodičů nezávislosti svých dětí¹⁸

¹⁶ Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1 – dětství a dospívání. 2005 s. 204

¹⁷ Vymětal, J. Úzkost a strach u dětí. 2004 s. 108

¹⁸ Šmelová, E. Marešská škola Teorie a praxe I 2004 s. 89 - 90

Funkce rodiny vyplývají z povinností rodičů. Ty stanoví ochranu zájmů dětí, dostatečný dohled nad jejich jednáním, zajišťování odpovídajících podmínek pro rozvoj tělesného, citového, rozumového a mravního vývoje.

Jedná se o následující funkce:

- Biologicko – erotickou
- Ekonomicko – zabezpečovací
- Emocionální
- Výchovnou

Biologicko – erotická funkce zabezpečuje reprodukci lidské společnosti, reguluje pohlavní život zúčastněných a podílí se na zajišťování řady dalších důležitých podmínek všech členů rodiny

Ekonomicko – zabezpečovací funkce je spojena zejména se zajišťováním ekonomických a materiálních podmínek rodiny. Není však pouze spojena s otázkou materiálního zabezpečení, nýbrž i se zajištěním z hlediska sociálního a duševního

Emocionální funkce se podílí na poskytování dostatečného množství pocitů pohody, bezpečí a lásky. Díky této funkci by se v rodinném prostředí měly vytvářet citové vazby. Tato funkce zajišťuje jednu z nejdůležitějších psychických potřeb.

Výchovná funkce by měla odpovídat dostatečnému výchovnému působení rodičů na děti a respektovat jejich potřeby a zájmy.¹⁹

2.3 Výchovné styly

Jedním z významných výchovných činitelů zdravého vývoje dítěte je volba správného výchovného stylu. Helus in Zelinková za výchovný styl rodiny označuje takové působení na vychovávaného, které je pro danou rodinu charakteristické a svérázně se při výchově uplatňuje. „*Pozitivní výchovné styly jsou charakteristické důrazem na možnosti rozvoje dítěte, zdůrazňováním významu životní perspektivy, hodnot lidských vztahů, upevňováním a rozvíjením zdravého sebevědomí, podněcováním tvořivého myšlení a jednání, vzájemným přesvědčením o povinnostech a odpovědnostech nejen rodiny vůči dítěti, ale též dítěte vůči rodině.*“²⁰

Styly výchovného působení se obvykle pohybují mezi dvěma protikladnými hraničními pásmy. Jeden z nich představuje využití motivačních prostředků jako je

¹⁹ Šmelová, E. Marešská škola Teorie a praxe I 2004 s. 89

²⁰ Zelinková, E. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program 2007 s. 119

povzbuzení, pochvala a při výchově těžší zejména z tendencí zvědavosti, jde o tzv. stimulační výchovu. Druhý postup je založen na ukládání sankcí a jde o výchovu inhibiční.

Jak již bylo, řečeno volba výchovného stylu odpovídá v podstatě charakteristikám rodiny a jejích členů. Najít tu správnou tenkou hranici, která určuje správnost našeho výchovného působení, není vůbec jednoduché. Trestat děti a zneužívat své moci a autority při jejich výchově nepřináší vždy očekávaný výsledek a může se negativně projevit v jejich budoucím životě. Ovšem ani co se týká projevů lásky, nebývají extrémy příliš žádoucí. Obecně však platí, že její nedostatek působí negativně vždy.

Představme si nyní způsoby chování vychovatele k vychovávanému dle Průchy, Walterové a Mareše in Šmelová:

Výchova autoritativní (autokratická, dominantní) je založena na častém užívání trestů a příkazů. Je potlačován projev dítěte, což vede k jeho submisivitě a závislosti na vychovateli

Výchova liberální (svobodná, volná), která je charakteristická přemírou volnosti, děti nemají hranice, nerespektují normy, postrádají odpovědnost, což nepřináší očekávaný výsledek a efektivitu samotného výchovného působení.

Výchova demokratická se projevuje respektováním potřeb dítěte, jeho spontánnosti. Vede k samostatnosti dítěte, k zodpovědnosti. Nachází se zde prostor pro diskusi.²¹

2.4 Socializace v rodině

„Vědomí rodinné identity je samozřejmou jistotou, příslušnost k rodinnému společenství a blízkým lidem představuje zázemí, vědomí jeho existence umožňuje akceptovat a zvládat nové role a adaptovat se na nové prostředí. V předškolním období se děti učí novým dovednostem.“²²

Socializace v období předškolního věku představuje diferenciaci v oblasti socializačního rozvoje. V širším pojetí lze socializaci nazvat jako přípravu dítěte na život ve společnosti.

Dle Vágnerové je socializace rozvoj osobnosti, který probíhá v interakci, dítě rozvíjí svou individualitu v kontaktu s jinými lidmi. Své počátky má tento proces již v rodinném prostředí, kde se učí komunikaci, pochopení projevů jiných lidí, respektování

²¹ Šmelová, E. Marešská škola Teorie a praxe I 2004 s. 90-91

²² Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1 – dětství a dospívání .2005 s. 202

potřeb jiných lidí, osvojování si řešení konfliktů. Tyto získané sociální dovednosti začne dítě aplikovat i v prostředí mimo rodinu v interakci s cizími lidmi, dospělými i vrstevníky.²³

Aby mohlo dojít k tzv. fázi přesahu rodiny, je třeba, aby si dítě dokázalo vytvořit povědomí o jistotě a bezpečí domova. Pokud dítě z nějakého důvodu nedosáhne fáze vytvoření si rodinné identity a neuspokojí svou potřebu jistoty a bezpečí rodinného teritoria, nebude schopno vytvářet a navazovat nové vztahy, nedojde u něho k emoční a sociální zralosti

²³ Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1 – dětství a dospívání. 2005 s. 202

3 Mateřská škola

Většina autorů mateřskou školu popisuje jako první společenskou instituci, kde se dítě v závislosti samo na sobě, bez jakékoliv opory ze strany nejbližších ověřuje schopnosti a dovednosti získané v úzkém rodinném kruhu. Přestává se orientovat na sebe samo a na dospělé a začíná svůj zájem směřovat k vrstevníkům.

Dle Matějčka je „*mateřská škola zařízením pro děti a děti by si ji vymyslely, kdyby ji v dnešní době neměly.*“ Předškolní věk je období, kdy dítě přirozeně touží po společnosti ostatních dětí, překračuje hranice rodiny a začíná si vytvářet vztahy k druhým lidem. Osvojují si nejen schopnost spolupracovat, ale i vytváří si i prosociální vlastnosti, které dětem slouží k získání místa ve skupině a uplatnění v nich.²⁴

Teritorium mateřské školy se na rozdíl od teritoria rodiny velmi liší. V rodině má dítě možnost vymezit si samo nebo s pomocí rodičů místo, které bude patřit jen jemu. Stává se jeho zázemím, kde má své osobní věci, své hračky, je to svět, s minimálním zásahem dospělého nebo cizího člověka. Teritorium mateřské školy tohle zázemí postrádá. Obsahuje pouze místa, či místnosti, které patří všem, hračky, na které mají nárok i ostatní děti. Navíc je to prostředí nové, které je vymezeno pravidly, a ty je třeba dodržovat. Vágnerová toto místo nazvala jako místo, charakteristické *chyběním intimního subteritoria*.²⁵

3.1 Definice mateřské školy

Mateřská škola je institucionální zařízení, které je součástí jednotné školské soustavy v České republice, poskytující dle Školského zákona 561/2004 Sb. předškolní vzdělávání pro děti zpravidla od 3 – 6 let. „*Předškolním vzděláváním dle Školského zákona rozumíme rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, zejména jeho stránky citové, rozumové, tělesné. Předškolní vzdělávání se podílí na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání.*“²⁶

²⁴ Matějček, Z. Co, kdy a jak ve výchově dětí PRAHA: PORTÁL 1996 s. 47-48

²⁵ Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1 – dětství a dospívání. 2005 s. 204

²⁶ Zákon 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

3.2 Socializace v mateřské škole

Vstup dítěte do mateřské školy představuje enormní zátěž nejen pro dítě samotné, ale pro všechny zúčastněné. Vyžaduje tak určitou zralost dětského organismu vypořádat se s tak náročnou životní zkušeností. Dítě se ocitá v cizím prostředí, bez jakékoliv blízkosti a opory svých primárních vychovatelů. Získává nové sociální role, dochází ke konfrontaci s vrstevníky, musí dodržovat třídní pravidla a podrobit se autoritě cizí osoby, učitelky. S procesem socializace tak souvisí další důležitý proces. Je to proces adaptace dítěte na prostředí mateřské školy, kterému se však budeme podrobněji věnovat v následující kapitole.

Dítě, které překoná prvotní nezdary spojené s novým prostředím, však získává bytem mezi vrstevníky spoustu pozitiv, které pak budou jeho odrazovým můstkem jak v pokračujících vzdělávacích institucích, tak v samotném budoucím životě dítěte.

3.2.1 Přechody

Se socializací v mateřské škole úzce souvisí přechody. Jsou všeobecně vázány na životní situace, změny v životě člověka, které ho provázejí. Jednat se může např. o přechod z partnerství k rodičovství, události spojené s rozvedem, počátek výdělečné činnosti u člověka, ale samozřejmě také přechod z rodinného života, do většího společenství, do instituce. Jejich zvládnutí, ať už úspěšné, či neúspěšné, bude nadále ovlivňovat další vývoj dítěte.²⁷

Všichni ze svého osobního i pracovního života známe pocit, kdy nás čeká nějaká nová událost, např. příchod do nového zaměstnání, do nového kolektivu. Pocity, které při těchto situacích prožíváme, nejsou příliš příjemné, neboť jsou spojené s něčím novým., neznámým. Člověk neví, co může očekávat, jaké zkušenosti, či pocity mu nová situace navodí. Tyto pocity mohou přivolávat stres, vzrušení, adrenalin. Záleží na našich osobnostních vlastnostech, na zvládnutí zátěžových situací, na obranných mechanismech, jak se s danou záležitostí vypořádáme.

²⁷ Niesel, R. Griebel, W. Poprvé v mateřské škole 2005 s. 25

3.2.2 Změna identity

Uvědomění si vlastní identity je důležitým předpokladem pro interakci jedince se společností. Nástup dítěte do mateřské školy s sebou přináší změnu dětské identity. Dítě si začíná uvědomovat pohled na sebe sama, který se vlivem nové zkušenosti a získáváním a zpracováváním nových zkušeností začíná pozvolna měnit. Tyto změny však nejsou konečné. Identita je proces celoživotní, spojený také jako přechody s významnými životními událostmi. Dítě, si dle autorek Nielsen a Griebel klade otázku, „Jsem stále jedna a tatáž osoba, když prožívám něco takového?“ Sounáležitost k určité skupině a nové silné zážitky mají velký význam pro utváření dětského sebepojetí. Dítě si může rázem připadat důležitější, cítí se větší, starší v porovnání s dětmi, které tyto zkušenosti zatím nemají. Samozřejmě však velmi záleží na způsobu podpory ze strany rodiny, učitelů, skupiny i okolí.²⁸

Struktura identity:

- *Co si dítě o sobě myslí? (sebepojetí)*
- *Jak se při tom cítí? (pocit vlastní hodnoty)*
- *Jak si umí poradit s požadavky? (sebeuplatnění)*²⁹

3.2.3 Vztahy s vrstevníky

Mateřská škola je prostředím vytvářejícím příležitosti k navazování vztahů mezi vrstevníky. I přesto že po kontaktu s novými dětmi touží, je v souvislosti s touto skutečností vystaveno novým nárokům. Je třeba, aby druhým dětem porozumělo, aby se dokázalo ovládat, a bylo tak pro ostatní přijatelné. Setkává se tak poprvé s konkurencí, s pocity přehlížení, soutěživosti, prosazování. Své jedinečné postavení a pozornost, která mu byla věnována v rodinném prostředí, najednou postrádá.

Vztahy s vrstevníky představují pro dítě sociální skupinu, poskytující srovnání. Je to vztah založený na symetrii, který se ve značné míře podílí na socializaci dítěte. Děti jsou k sobě otevřené, přijímají se takové, jaké jsou, bez uplatňování moci, či autority. Jednají na základě spontánnosti, učí se od sebe navzájem jak po stránce poznávací, tak po stránce citové. Chování vrstevníků má tak pro dítě mnohem větší význam už jen pro vzájemnou podobnost, než chování dospělého, které se tak jeví dítěti vzdálenější a nedosažitelnější.

²⁸ Niesel, R. Griebel, W. Poprvé v mateřské škole 2005 s. 27-28.

²⁹ Niesel, R. Griebel, W. Poprvé v mateřské škole 2005 s. 29

Jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, navazování vztahů bývá velmi ovlivněno zkušenostmi získanými v rodině. Kvalita vztahů, které byly dítěti předkládány od nejtělejšího období tak bude odpovídat kvalitě vztahů, které si dítě bude nyní vytvářet.

Pokud je dítěti poskytována dostatečná dávka pocitů bezpečí a jistoty, má dítě předpoklady k tomu, předat totéž vrstevníkovi. Chová se důvěřivě, je pozitivně naladěné, získává povědomí o jednotě dávání a přijímání.

V případě, že mu pozitivní zkušenost v oblasti vztahu rodič dítě chybí, bývá takové dítě ve vztahu k vrstevníkovi nepřátelské, nedůvěřivé, agresivní, nečitelné. Není tak možné, aby dítě navázalo bez jakýchkoliv problémů. Většinou bývá skupinou nepřijato, společensky neakceptováno. V této souvislosti však za zmínku stojí také osobnostní předpoklady dítěte plynoucí například z temperamentu. U takového dítěte rovněž schází akceptace ze strany vrstevníků.

Zkušenosti z praxe nám skutečně potvrzují, že některé děti mají nemalý problém navazovat vztahy ve vrstevnické skupině. Ať už mají podporu ze strany dospělého v jakékoli míře, a my jako pedagogové můžeme, ale i nemusíme znát příčiny jejich chování, tyto děti určitými osobnostními charakteristikami nezapadají do představ dětí stejného věku. Záleží zde na schopnostech a osobnosti pedagoga a na vzájemné spolupráci školy a rodiny, jak dítěti pomoci zvládnout začlenění do dětského kolektivu. I přesto, že většinou k jistému zařazení do skupiny dojde, nejsou výjimkami děti, které nadále zůstávají třídními outsidery.

3.2.4 Vztahy s dospělými

Dítě opouštějící rodinné prostředí mívá velmi málo zkušeností se vztahy s jinými dospělými, než jsou rodiče nebo nejbližší příbuzní. S nástupem do mateřské školy začíná nejen navazování vztahů se skupinou vrstevníků, nýbrž i s dospělými. Týká se to zejména učitelky, která po rodičích tráví s dítětem nejvíce času, ale třeba také provozních zaměstnanců, jako je např. paní kuchařka, paní uklízečka.

Základní rozdíl pramenící ze vztahu dítě vrstevník a dítě dospělý se vyznačuje podřízeností dítěte vůči autoritě dospělého. Dospělý by měl pro dítě představovat svým chováním i postoji vzor v určování, ale i dodržování pravidel chování. Dítě není schopné v předškolním věku určit kvalitu norem, které prezentuje dospělý. Přijímá tedy takové normy chování a jednání, které mu dospělý, jako uznávaná autorita předává.

Předškolní dítě si však dokáže uvědomovat, že vrstevnický vztah bývá charakteristický svou rovnocenností. Není třeba žádné podřízenosti ve vrstevnické skupině, nehrozí zde žádné sankce, ale důležité je vztah udržet v určité symetrii a rovnosti.

3.2.4.1 Osobnost pedagoga

„Dle zákona č. 563/2004 Sb. je pedagogickým pracovníkem ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo pedagogicko psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu.“³⁰

Předpoklady pro výkon pedagogického pracovníka:

- Způsobilost k právním úkonům
- Odborná kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost
- Bezúhonnost
- Zdravotní způsobilost
- Znalost českého jazyka, není-li stanoveno jinak³¹

Podle publikace Psychologie pro učitelky mateřských škol, by pedagog, konkrétně tedy učitelka mateřské školy měla disponovat určitými profesními dovednostmi. Ty jsou úzce spjaty jak se samotnými činnostmi, které učitelka s dětmi vykonává, tak s jejich metodikou, i diagnostickými dovednostmi a sociálněpsychologickými dovednostmi.

Oborové a metodické profesní dovednosti zahrnují obsah a způsoby činností, které učitelka s dětmi v mateřské škole vykonává. Jsou důležité, ovšem ne jedinečné.

Speciálněvýchovné a diagnostické profesní dovednosti odpovídají v podstatě zásadám uplatňujícím se ve výchovněvzdělávacím procesu. Jde o respektování individuálních zvláštností a diagnostickému přizpůsobení se skupině dětí.

Sociálněpsychologické profesní dovednosti lze považovat za základ profesních kompetencí vedoucích dosažení výše uvedených profesních kompetencí. Zahrnují jak vztahy k sobě samému, tak k i širší síti sociálních vztahů. Z výše uvedených můžeme jmenovat podpora a pomoc, důvěru, vztahy založené na vzájemném poznání.³²

³⁰ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů

³¹ Tamtéž

³² Mertin, V. Gillnerová, I. Psychologie pro učitelky mateřských škol, 2003 s. 28- 30

Učitelku mateřské školy definuje také Šmelová a to jako odborníka s odbornou kvalifikací, odpovědného za rozvoj dítěte a uspokojování jeho potřeb a vyzrálého po osobnostní stránce.³³

³³Šmelová, E. Nelešovská, A. Učitel mateřské školy v reflexi současných proměn, 2009 s. 12

4 Adaptace

Pojem adaptace představuje po psychologické stránce „*přizpůsobení člověka, jeho chování a jednání okolnímu prostředí a společnosti. Člověk schopný adaptace je adaptabilní a ve výsledku dobře adaptovaný.*“ Adaptace ze sociologické terminologie zahrnuje schopnost jedince, skupiny nebo kultury přizpůsobit se sociálním či kulturním podmínkám.³⁴

4.1 Adaptace z pohledu dítěte

Proces adaptace dítěte na mateřskou školu je spojen zejména se změnou sociální role dítěte. Sociální role jakožto předepsaný způsob chování, které společnost očekává od ostatních členů skupiny, nemusí být přesně stanovena, ale jedinec si ji v novém prostředí přirozeně, spontánně vytváří.

Dítě, které přichází z rodinného prostředí, si přináší status role dítěte v rodině a jeho role dítěte z mateřské školy není role zaměnitelnou, nýbrž role nově získaná.

Jak jsme již zmínili v předešlých kapitolách, v určitém období začne dítě pociťovat potřebu sounáležitosti ke skupině vrstevníků. Ne vždy však toto náročné období zvládne bez jakýchkoliv rizik a překážek. Proces adaptace je proes velmi náročný pro všechny zúčastněné, tzn. pro děti, rodiče i pedagogy a je záležitostí trvající několik týdnů i měsíců. Skládá se z několika fází, které je potřeba zvládnout, aby byl proces úspěšně ukončen.

Etapy adaptace:

1. **týden – Období orientace** – v prvních dnech nově přichozí děti zaujímají strategii pozorování. Jsou zahlceni novými podněty, pravidly, informacemi. Aby mohli takové množství dostatečně zpracovat, potřebují určitý čas, který tráví většinou pozorováním okolního prostředí. O socializaci v pravém smyslu slova zatím nemůže být řeč. Ta přichází na řadu až po zpracování nově přichozících informací a po získání určité jistoty ze zvládnutí požadavků kladených na nově přichozí dítě.

2. **týden – Období sebeprosazování** – V tomto období jsou již náčci seznámeni s prostory mateřské školy a se všemi důležitými informacemi. Začíná tak navazování prvních kontaktů, snaha o upoutání pozornosti za každou cenu. Nevždy se však toto období setkává s pochopením ze strany okolí. Objevuje se konkurenční boj, který s sebou přináší první konflikty. Toto období je značně pro děti vyčerpávající a je spojeno s tělesnou únavou.

³⁴ [http://cs.wikipedia.org/wiki/Adaptace_\(rozcestn%C3%ADk\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Adaptace_(rozcestn%C3%ADk))

3. týden – Období zvláštních opatření – po náročném období přemíry informací a prvních sporů si začínají nově přichozí děti upevňovat své nové role ve skupině. Zjišťují sílu a pevné postavení ostatních a vybírají si kde a ke komu se začlenit.

4. týden – Období všedního dne – Dá se říci, že ve čtvrtém období dochází obecně ke zvládnutí adaptačního procesu. Děti mají za sebou nejtěžší okamžiky přechodu a nyní mohou své pozice jen upevňovat. Nejistota již není zastoupena v takové míře jako na počátku období, děti již znají své místo ve skupině.³⁵

V některých českých mateřských školách jsou nejmladší, nově přichozí děti směřovány do tříd homogenně orientovaných. To samozřejmě určitým způsobem ovlivňuje proces adaptace, kterému se budeme věnovat v podrobněji v kapitole Rady a doporučení.

Názorné členění adaptačního procesu na dané etapy však odpovídá heterogennímu uspořádání tříd. Z tohoto předpokladu německé autorky Haefele a Wolf- Filsinger vycházely.

Proces adaptace je u dětí však spojen zejména s emocemi. Emoce a jejich projevy jsou v tomto období velmi silně prožívány a ventilovány. Děti jsou obecně emočně nestálé, jejich labilita se velmi silně projevuje a kolísá v závislosti na navozené situaci. Pláč, agrese, vzdor tvoří jen výčet reakcí, které odloučení od matky, či blízké osoby vyvolává. Většina dětských psychologů tyto reakce považuje za naprosto přirozené a taky v podstatě za obranné mechanismy dětského organismu, kterými se dítě vyrovnává se zátěží na něho kladenými.

Adaptace dětí na nové prostředí je proces zcela individuální. Záleží na mnoha faktorech, které situaci komplikují, prodlužují, nebo naopak vedou k jejímu usnadnění. Na základě výzkumů, který uvedly německé autorky Griebel a Niesel a který vyplývá z formulace učitelek mateřských škol, lze adaptaci považovat za ukončenou v okamžicích, které lze rozdělit do následujících kategorií:

- sociální integrace/ navazování přátelství
- chování ve skupině
- emocionalita
- vlastní iniciativa
- akceptace pravidel skupiny
- tolerování odloučení od rodičů

³⁵ Haefele, B. Wolf – Filsinger, M. Každý začátek v mateřské škole je těžký 1993 s. 14 - 21

- vztah k učitelce³⁶

4.2 Adaptace z pohledů rodičů

Tak jako se z dítěte stává dítě z mateřské školy, tak se z rodiče stává rodič dítěte navštěvující mateřskou školu. Najednou se o výchovu svého dítěte dělí s jinou, cizí osobou, která v podstatě s dítětem tráví tolik času co oni samotní. Je to pro ně relativně osoba neznámá, a rámci zdárné adaptace jejich dítěte na prostředí mateřské školy, je třeba s touto osobou vycházet dobře. Je třeba vytvořit vztah založený na vzájemné důvěře, toleranci, spolupráci, neboť mateřská škola se nyní stává součástí života jak dítěte, tak celé jeho rodiny.

Vztah rodič – pedagog však není pouze jedinou interakcí vznikající docházením do mateřské školy. Rodiče přichází do kontaktu také s rodiči ostatních dětí. Mohou se tak u nich vytvářet navzájem pocity konkurence, soutěživosti jak po stránce materiální, tak po stránce výchovného vedení. Rodiče porovnávají své děti, ať už si toho jsou vědomi či nikoliv. Mohou tak být na své dítě hrdí, nebo naopak kritičtější. Rodiče tak mají před sebou podobný úkol jako jejich potomci. Budují si svou pozici, získávají ve skupině rodičů určitou roli.

Ve skutečnosti záleží na mnoha faktorech, které ovlivňují vztahy vytvářející se navzájem mezi rodiči a pedagogy a rodiči navzájem. Tyto vztahy budou mít v budoucnu vliv na spolupráci v rovině instituce a rodičovského společenství.

Je důležité uvést, že v souvislosti s přechodem nezažívají silné emoce jen děti, ale také jejich rodiče. Emoce bývají smíšené a obsahují jak pocity lítosti, smutku, opuštěnosti, ale také určité očekávání, příchod nové životní etapy. Pro úspěšnou adaptaci, by měli rodiče umět zpracovat své emoce, neboť mnohdy na své dítě negativní pocity nevědomky přenášejí. Děti jsou v tomto případě velmi senzibilní, což je jedno ze specifík předškolního období.

Rodiče mohou ve velké míře ovlivňovat nebo určovat směr, kterým se adaptace jejich dítěte bude ubírat. První okamžiky, které společně s dítětem stráví v mateřské škole, jsou velmi silné, a spoustu rodičů si je spolu se svými dětmi pamatuje téměř po celý život. Odhadnout ten správný okamžik, kdy opustit své dítě a nechat ho napospas novému prostředí a cizím lidem je velmi obtížné. Záleží tak na organizaci, na uspořádání dne

³⁶ Niesel, R. Griebel, W. Poprvé v mateřské škole. 2005 s. 43 - 44

v mateřské škole, na vzájemné domluvě s učitelkou či vedením, jak dlouho dobu bude moct rodič trávit s dítětem v novém prostředí. Více v kapitole Rady a doporučení.

Dle německých autorek Niesel a Griebel se rodiče ve své podstatě nacházejí v podobné situaci jako děti. Dá se tedy s nadsázkou říci, že se také adaptují na novou životní etapu, na etapu odloučení od svého dítěte. Na základě výzkumů, které tyto autorky prováděly v německých mateřských školách, lze poznat okamžik ukončené adaptace rodičů na prostředí mateřské školy.

Rodič je schopen:

- Připustit samostatnost dítěte
- Být dochvilný
- Spolupracovat
- Vést rozhovory
- Být samostatný
- Začlenit se do skupiny rodičů
- Mít důvěru k pedagogickému sboru³⁷

4.3 Adaptace z pohledu pedagogů

Učitelská profese bývá obecně považována za jednu z náchylnějších z pohledu pracovní zátěže. I když veřejné mínění občas poukazuje na jisté výhody vyplývající z učitelského povolání, někteří lidé by však tuto práci nikdy vykonávat nechtěli. Být pedagogem ať už v jakémkoliv školském zařízení, jde o velkou psychickou, někdy i fyzickou zátěž.

Pravdou je, že učitelé bývají více jak kterýkoliv jiné povolání vystavováni stresu. Toto tvrzení je však velmi zjednodušené. Stres je pojem velmi široký a lze si pod ním představit spoustu zátěží, kterým je člověk ve školním prostředí vystavován. Adaptace dětí na prostředí mateřské školy bývá téměř každoročně velkou psychickou i fyzickou zátěží pro všechny aktéry. Učitelka, která v tomto procesu přebírá hlavní roli, bývá vystavována enormní zátěži a to po dosti dlouhou dobu. Je proto nutné, aby byla vybavena nejen teoretickými znalostmi nabytými studiem, popřípadě vysokoškolskou přípravou, ale i osobnostními předpoklady a psychickou výbavou, které byly zmiňovány v předešlých kapitolách.

³⁷ Niesel, R. Griebel, W. Poprvé v mateřské škole 2005 s. 33

Učitelka mateřské školy bývá odborně kvalifikovaným průvodcem dítěte při přechodu z rodinného prostředí do prostředí instituce. Její profese je charakteristická setkáváním se snovými lidmi, navazováním kontaktů a komunikace. Prožívá spolu s dětmi i s rodiči těžké chvíle, okamžiky plné emocí. To, jakým způsobem prožívá reakce svého okolí a jak s nimi naloží, záleží jak, už bylo řečeno, na osobnostních charakteristikách. Jejím úkolem je však jednat profesionálně a pedagogicky.

Učitelka si vytváří určitou pozici a může být dětmi rozdílně přijímána. Kvalita a intenzita vztahu, který si učitelka vytvoří s dítětem popřípadě i s jeho rodiči je jednou z podmínek úspěšného zvládnutí adaptace.

Kotátková za jednu z podmínek vytvoření kvalitního vztahu mezi učitelkou a dítětem uvádí nedirektivní přístup vycházející z humanistické psychologie a pedagogiky. Tento přístup bývá doporučován učitelkám mateřských škol ve vztahu k dětem, k rodičům i ke kolegům. Jeho základní ideou je, že člověk tvůrcem sama sebe a naplňuje své předem dané možnosti. Aby mu byl usnadněn proces vzdělávání, potřebuje vyhovující podmínky a důvěru ve vztazích k lidem. K tomu, aby byla tato ztěžejní myšlenka naplněna a učitel, či rodič pracoval na svém osobnostním rozvoji a sociální citlivosti ve vztahu k druhým lidem je třeba využít tři nedirektivní přístupy současně.

Jedná se o:

- Akceptaci
- Empatii
- Autenticitu

Akceptace se týká přijetí druhého člověka bez předsudků takového, jaký je. Týká se to v procesu adaptace jak dítěte, rodiče, tak i učitelky. Je třeba mít pochopení pro neklidné, vystrašené dítě přicházející do nového prostředí, taktéž je třeba mít na paměti, že i rodič může vykazovat určité známky nervozity a nedůvěry a v neposlední řadě je třeba pohlížet i na učitelku jako člověka, který má určité obavy o zvládnutí situace. Pokud dojde k vzájemnému pochopení všech aktérů, je možné vytvářet pozitivní třídní klima.

Empatie značí vcítit se do druhého člověka, do jeho emocí, které jsou upřednostňovány před reálnými myšlenkami a obsahy. Je to citové porozumění a pochopení stavu, ve kterém se daná osoba, učitelka, dítě, rodič momentálně nacházejí.

Autenticita bývá také označována jako opravdovost a souvisí s osobnostní zralostí a rovnováhou dospělého člověka. Vyjadřuje chování dospělého v jeho opravdovosti a přirozenosti bez přejímání jakékoliv jiné role. Člověk vystupuje sám za sebe, lidsky, bez

přívlastku experta, či výchovného profesionála. Dává tak najevo svou čitelnost a otevřenost k vzájemnému porozumění.³⁸

³⁸ Kořátková, S. Dítě a mateřská škola, 2008 s.93

5 Faktory ovlivňující adaptaci

Adaptace dítěte na prostředí mateřské školy je proces, který může trvat různě dlouhou dobu. Všichni účastníci přebírají část odpovědnosti za to, jak se dítě s tímto těžkým obdobím popere. Záleží na mnoha okolnostech, které mohou adaptaci všem zúčastněným, zejména dětem, usnadnit, nebo také zkomplikovat. Podrobněji se této problematice budeme věnovat v kapitole Rady a doporučení pro úspěšné zvládnutí adaptace.

Dle autorek Haelele a Wolf-Filsinger lze obecně za faktory ovlivňující adaptaci považovat:

- přístup rodičů k dítěti, které bude navštěvovat mateřskou školu
- tělesná konstituce dítěte, schopnost obranných mechanismů dítěte
- příprava dítěte ze strany rodičů na vstup do mateřské školy, dostatek informací
- délka pobytu dítěte v mateřské škole
- negativní životní zážitky
- strachy a úzkosti provázející dítě při nástupu do mateřské školy³⁹

³⁹ Haelele, B. Wolf - Filsinger, M. Každý začátek v mateřské škole je těžký. 1993 s. 37

5.1 Strach a úzkost u dětí

Úzkost a strach jsou od pradávna nejstaršími biologickými mechanismy, které se podílejí na přežití lidského druhu. Jsou součástí člověka a umožňují mu adaptaci na prostředí, podmínky a podílejí se na formování osobnosti. Jejich fyzické i psychické projevy jsou dány „*biologickými dispozicemi, zkušenostmi získanými během života čili vlivem prostředí a učením.*“⁴⁰

Tyto psychické jevy nazýváme emocemi a vedou člověka k určitému způsobu chování a jednání. S nadsázkou se dá říci, že tyto projevy z nás dělají lidské bytosti, pokud jsou u však u nás zastoupeny v míře znající hranic. V případě, že se začnou vyskytovat v míře neúnosnosti, začíná být něco v nepořádku a je třeba vyhledat odbornou pomoc.

*„Strach lze definovat jako nepříjemný prožitek vázaný na určitý objekt nebo situaci, které v jedinci vyvolávají obavu z ohrožení. Má signální a obrannou reakci.“*⁴¹

Úzkost bývá zpravidla jedním z pocitů provázejících strach. Obvykle bývá prožívána intenzivněji a hůře a to bez konkrétního objektu, který by ji vyvolával. Charakteristická je tím, že člověk ji prožívá, bojí se a vlastně neví v podstatě čeho.

U dětí předškolního věku se nejčastěji objevuje **separační úzkostná porucha**, která vzniká jako reakce na nepřítomnost matky. I když většina dětí ve věku od 3 – 6 let již bývá emočně připravena na odloučení od nejbližších členů rodiny a dokonce se i těší na novou společnost, realita je občas zaskočí a začínají reagovat nepřiměřeným způsobem. Nepřítomnost blízké osoby u nich vyvolá projevy pláče, zoufalství, bezradnosti, osamocení. Tyto projevy pak mohou vést k oslabení imunity u dítěte a k větší nemocnosti.

Strachy a úzkostí u dětí je důležité zmínit v souvislosti s procesem adaptace. Jak jsme již uvedli, tyto pocity jsou zcela přirozené a jsou součástí života člověka. Pochopení jejich podstaty a správné zacházení s nimi je důležité k jejich zvládnutí, neboť se podílejí na procesu adaptace a mohou ji do značné míry ovlivňovat.

⁴⁰ Vymětal, J. Úzkost a strach u dětí. 2004 s. 17

⁴¹ Vymětal, J. Úzkost a strach u dětí. 2004 s. 12

6 Rady a náměty pro úspěšnou adaptaci

Dá se říci, že každá dobře míněná rada, je, co se týká nástupu dítěte do mateřské školy, drahá. Univerzální recept pro zvládnutí náročné situace neexistuje. Mnoho rad a doporučení plyne z dlouholetých zkušeností pedagogů, ale také rodičů. Téměř každý z nás si podobným těžkým obdobím prošel nebo zrovna prochází a jen životní zkušenosti nám mohou alespoň trochu pomoci zdolávat překážky. Je třeba zdůraznit, že ne pro každého se dobře míněné rady hodí a také ne vždy mohou mateřské školy vyhovět všem přáním a požadavkům rodičů.

Zkušeným pedagogům může při adaptaci pomoci nejen profesní příprava, osobnostní předpoklady, zkušenosti nabitě praxí, ale také různé náměty k činnostem, které mohou přispívat k celkově pozitivnímu naladění dítěte v novém prostředí. Na začátku školního roku tak nebude chybou využívat různých seznamovacích her, ať už se jedná o seznámení s prostředím, či novými osobami, dále pak pohybové a relaxační hry, které by mohly dítě napjaté a bojácné uvolnit, smyslové hry, které jsou dětmi všeobecně oblíbené a vyhledávané nebo také tvořivé činnosti, které mohou dětem přinášet radost a uspokojení nad výsledkem svého snažení. Také pobyt venku ať už na školní zahradě nebo na vycházce umožní dětem seznámit se s okolním prostředím a na chvíli se odpoutat od prostředí třídy, které nemusí na všechny děti působit stejně dobře.

Rodičům naopak můžeme jako radu nebo pomoc při adaptaci nabídnout různé adaptační programy, které si mateřské školy zporacovávají dle vlastních potřeb, schůzky informační, či seznamovací, akce pořádané mateřskou školou nebo odbornou literaturu, která už individuálně může přispět k získání nových poznatků týkajících se obecně dítěte. Samozřejmě mohou být i praktické tipy na podporu dětí ze strany rodičů, které mohou rodiče trénovat již v období, než začne samotná docházka do mateřské školy.

6.1 Náměty her a činností pro pedagogy

Dítě a jeho tělo

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj smyslů
- rozvoj pohybových schopností

Vzdělávací nabídka

- **Padák**

Využití barevného padáku je pro děti velmi atraktivní. Padák se dá využít jako součást hudebně pohybových her nebo jako pohybový doprovod k písni. Například mohou děti použít při říkadlech, Foukej, foukej větříčku, kdy pohybují s padákem do rytmu říkadla. Další variantou je chůze po vlnách, kdy se jedno dítě prochází po padáku a ostatní děti třepotají s padákem dle pokynů učitelky. Padák se také využít při hrách s míčem, kdy se míče pomocí natřepávání padáku pohybují po jeho ploše, bez případného upadnutí. Pokud je v padáku otvor, je možné zaměřit tuto hru na cílené propadnutí míče skrz padákem.

- **Kouzelný pytel**

Učitelka v kruhu dětem předvede kouzelný pytel plný zajímavých pomůcek. Děti popřípadě paní učitelka do pytle se zavřenýma očima sáhnou a každý si vytáhne nějaký předmět. Jednat se může o předměty běžně užívané v mateřské škole. Např. části oděvu, např. pyžamko, výtvarný materiál, kousky stavebnic.

Očekávané výstupy:

- vnímat a rozlišovat pomocí smyslů
- napodobit jednoduchý pohyb

Rizika

- nedostatečné respektování individuálních potřeb dítěte

Dítě a jeho psychika

Jazyk a řeč

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj komunikativních dovedností

Vzdělávací nabídka:

- **Divadelní představení** – učitelky si v rámci přivítání nově přichozích dětí mohou přichystat dramatizaci jednoduché dětské pohádky.

Očekávané výstupy:

- porozumět slyšenému

Rizika:

- úzkost a strach u dětí

Poznávací schopnosti, a funkce, představivost, fantazie, myšlenkové operace**Dílčí vzdělávací cíle:**

- rozvoj paměti a pozornosti

Vzdělávací nabídka:

- **Kdo se schoval?**

Při této hře je možné využití manásků z pohádky O červené řepě. Učitelka seřadí manásky vedle sebe, děti mají možnost si je důkladně prohlédnout a poté se schoulí do klubíčka, aby neviděli, kterého maňáska učitelka odebrala. Na vyzvání pak hádají, která pohádková postava zmizela. Jako obměna může sloužit výměna pořadí maňásků.

Očekávané výstupy:

- záměrně pozorovat, postřehovat, všímat si změn

Rizika:

- zahlcování podnětů

Sebepojetí, city, vůle**Dílčí vzdělávací cíle:**

- rozvoj a kultivace estetického vnímání

Vzdělávací nabídka:

- **Zlobivá kulička**

Do krabice s nízkými bočními stěnami si vložíme papír a na něho pokládáme a postupně kutálíme kuličku, kterou jsme předtím namočili do temperové barvy. Děti si mohou barvičky vybírat na základě svého citového rozpoložení nebo na základě pocitů, které v nich daná barva vyvolává. Vznikají zajímavé barevné cestičky, které nám mohou sloužit jako součást nějakého výtvaru nebo alespoň k rozlišování nebo míchání barev.

Očekávané výstupy:

- zachytit a vyjádřit své prožitky

Rizika:

- málo podnětů poskytujících estetické vnímání, cítění, prožívání

Dítě a ten druhý

Dílčí vzdělávací cíle:

- seznamování s pravidly ve vztahu k druhému
- vytváření prosociálních postojů, tolerance, respektu

Vzdělávací nabídka:

- **Ručičkový den** – děti se prostřednictvím jednoduchých říkanek a četby příběhů a vyprávění seznamují s pravidly chování. Formou vyprávění a dramatizace si vysvětlují, k čemu slouží ruce. Upřesňují si pravidla třídy, například, že pomocí rukou se můžeme pozdravit, pohladit a ne si ubližovat nebo si brát to, co nám nepatří

- **Ručičky** - Pomocí prstových barev, které jsou dětmi velmi oblíbené, si každý z dětí otiskne svou ručičku na požadovanou plochu. Ta může být součástí nějakého kolektivního výrobku například stromu, nebo budovy školy. Dle vlastní volby si vybere barvičku.

Očekávané výstupy:

- dodržovat dohodnutá pravidla
- respektovat potřeby jiného dítěte, dělit se o hračky

Rizika:

- nedůstojné jednání, ponižování, zesměšňování dítěte

Dítě a společnost

Dílčí vzdělávací cíle:

- aktivity vhodné pro adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy
- různé společné a skupinové aktivity

Vzdělávací nabídka:

- **Výlet po škole** - Děti si mohou pomocí židliček vytvořit dopravní prostředek, kterým pojedou na výlet do Mateřské školy. Cestou si mohou zazpívat známé dětské písně, pohybově ztvárnit dopravní prostředek (řízení auta, odfukování jako vlak, mávání horními končetinami jako křídly od letadla). Při příjezdu se půjdou pohromadě podívat po třídě, po šatně, po ředitelně, po celé budově

- **To jsem já** - Děti si mohou donést svou fotografii, která jim pomůže stát se součástí třídy. Společně si namalují budovu mateřské školy, popřípadě již bude domeček připraven učitelkou a každý si do svého okýnka, které mu bude přiděleno nebo které si

vybere, nalepí svou fotografii. Poté se společně na školu podívají, připomenou si jednotlivé děti, ukáží si na jejich fotografii.

Očekávané výstupy:

- začlenit se mezi vrstevníky
- adaptovat se na život v mateřské škole, podílet se vytváření pohody

Rizika:

- zvyšhodňování a znevýhodňování některých dětí

Dítě a svět

Dílčí vzdělávací cíle:

- vytváření si širšího povědomí o přírodním, technickém i kulturním prostředí a jejich rozmanitosti
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách

Vzdělávací nabídka:

- **Experimenty s vodou** – máme nachystané nádoby s vodou a různé předměty a přírodniny. S pomocí dětí experimentujeme a diskutujeme co vody patří a nepatří. Například listy, kamínky, rostliny x olej, barvy. Během celého dne sledujeme experiment a jeho změny

- **Pobyt venku** – na vycházce nebo i na školní zahradě sledujeme změny v přírodě, použijeme dětské lupy. Můžeme vysvětlit a následnou ukázkou předvést třídění odpadu a jeho význam pro životní prostředí.

Očekávané výstupy:

- všimnout si, že svět má svůj řád, je rozmanitý, pestrý, různorodý
- mít povědomí o významu životního prostředí

Rizika:

- nepřiměřené nebo nedostatečné informace

6.2 Rady a doporučení pro rodiče

Na základě zkušeností plynoucích z praxe mohou rodiče velkou mírou přispět k úspěšnému zvládnutí adaptace svých dětí. S několika dobře míněnými radami i praktickými tipy mohou začít dlouho před tím, než jejich dítě začne aktivně do mateřské školy docházet. Opět je třeba připomenout a zdůraznit, že tak jako každý z nás, tak i každý rodič a každé dítě je otevřeno jiným přístupům a na to je třeba brát ohled.

Co může rodič udělat pro své dítě, aby bylo úspěšné v adaptačním procesu:

- **Zprostředkovávat dítěti dostatečný kontakt s vrstevníky** – již od útlého věku, by mohlo být vhodné umožnit dítěti styk s ostatními dětmi a to například na hřišti, na pískovišti. V dnešní době jsou také k dispozici různá dětská a mateřská centra, která rodiče i děti v tomto ohledu dostatečně podporují.

- **Možnost seznámení se s prostory mateřské školy** - rodiče mohou s dítětem podnikat procházky do okolí mateřské školy a postupně dítě seznamovat s místem, kde se budova nachází.

- **Návštěva mateřské školy** – v období zápisu dítěte do mateřské školy by mohlo být vhodné projít prostory budovy a dítěti postupně ukázat podrobněji prostředí mateřské školy. Po domluvě s personálem využít i možnosti nahlédnout do výchovně vzdělávacích činností.

- **Trénovat odloučení** – již v samotném procesu adaptace se zbytečně při ranním nástupu do mateřské školy nezdržovat zdlouhavým loučením. Stručně a bez zbytečných frází dítěti vysvětlit, že odcházíte a proč odcházíte a ujistit ho, že se jistě vrátíte. V této začínající fázi chybí dítěti dostatečná zkušenost a má oprávněné důvody rodičům nevěřit. Po několika dnech, kdy je ovšem nutné, aby rodiče docházeli pokud možno ve stejnou dobu, by dítě mohlo zkušenosti dané zkušenosti získat a nabýt na jistotě.

- **Postupně prodlužovat pobyt v mateřské škole** – Někteří rodiče využívají možnosti postupného navykání dítěte na cizí nové prostředí. Zčínají tedy s dítětem s kratšími časovými úseky, které tráví dítě osamoceně bez matky, či blízkých a postupem času dobu pobytu prodlužují. Ne všem rodičům je však tento způsob navykání díky zaměstnání umožněn.

- **Dát dítěti nějakou drobnost z domova** – pokud školní řád mateřské školy výslovně nezakazuje nošení hraček z domova, je možné, aby si dítě s sebou vzalo například plyšovou hračku a pomocí ní zvládlo alespoň trochu lépe odloučení od blízkých.

- **Omezit další zátěže** – adaptační období je pro dítě velmi zatěžující a to po všech stránkách. Je třeba, aby rodiče zbytečně, pokud je to tedy možné, dítě nevystavovali dalším, v danou chvíli zbytečným aktivitám a zátěžím. Například stěhováním.

- **Dodržovat docházku** – Z hlediska úspěšnosti adaptace je třeba, aby dítě do mateřské školy docházelo pravidelně. Pokud nenastanou například zdravotní komplikace a dítě není nemocné, je nutné, aby si dítě vypěstovalo určitou pravidelnost a získalo tak jistotu a důvěru v okolí. Pokud by docházka byla nepravidelná, dítě ztrácí přehled a řád

v denním režimu, je zmatené a proces zvykání si na nové prostředí by teoreticky neskončil nikdy.

- **Účast na akcích mateřské školy** – v případě, že bude mateřská škola pořádat na začátku školního roku, či během školního roku nějaké akce pro rodiče s dětmi, doporučuje se, aby se rodiče s dětmi takových akcí účastnili. Rodiče tak mají možnost podílet se spolu s dítětem při jeho aktivitách, i prožívat s ním úspěch a být součástí života celé mateřské školy.

Závěr

Proces adaptace dítěte na prostředí mateřské školy je proces nesmírně složitý, mnohdy zdoluhavý a to pro všechny jeho účastníky. Téma adaptace, ač se týká každého dítěte začleňujícího se nějakým způsobem do společnosti, bývá veřejností podceňováno. Týká se to i množství literatury, kterého v této oblasti není příliš nazbyt. Někteří významní autoři a to zejména psychologové se tomuto tématu věnují spíše sporadicky. Z vlastních zkušeností však víme, že téměř každý z nás by v určité těžké životní etapě, kterou bezesporu adaptace je, ocenil jakoukoliv dobře míněnou radu. A i když spoustu lidí, rodičů i dětí by na náročné začátky životní cesty raději zapomnělo, bohužel v paměti tyto skutečnosti mnohdy zůstávají po celá léta. Ne každý si však uvědomuje, že situace spojené s nástupem do mateřské školy nás mohou i nadále ovlivňovat jak pozitivně, tak i negativně a to ve všech sférách našeho života. Ať už se to týká oblasti osobního života a navazování vztahů, pracovního života a vlastního sebeprosazení či zvládání dalších životních přechodů.

V bakalářské práci jsme měli možnost seznámit se s aktéry tohoto procesu, a to s dítětem předškolního věku, jeho rodiči i osobností předškolního pedagoga. Objasnili jsme si pojmy související s tímto tématem, společenství i instituci, které zaujímají v této problematice primární postavení. Nahlédli jsme do jednotlivých fází adaptačního procesu i do úhlu pohledu jak dítěte, rodiče, tak i pedagoga.

Cílem bakalářské práce byl vhled do této problematiky, taktéž do nitra prožívání jednotlivých účastníků a vyzdvihnutí adaptace na její významnosti. Na základě zkušeností plynoucích z dlouholeté praxe pedagogů jsme přednesli návrhy činností, které lze s dětmi v průběhu adaptace vykonávat. Jsou to činnosti dětmi hojně vyhledávané a atraktivní, díky nimž se mohou děti v náročných chvílích do mateřské školy i těšit. Rodičům, jsme pro změnu nabídli rady a doporučení týkající se usnadnění procesu adaptace.

Literatura a použité zdroje

1. ČAČKA, O., *Psychologie dítěte*. TIŠNOV: SURUSUM 1996 ISBN 80-85799-03-0
2. HAEFELE, B. WOLF – FILSINGER, M. *Každý začátek v mateřské škole je těžký*. PRAHA: PORTÁL 1993 ISBN 80-85282-57-7
3. HAVLÍNOVÁ, M. A KOL., *Zdravá mateřská škola*. PRAHA: PORTÁL 1995 ISBN 80-7178-048-0
4. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. PRAHA: GRADA 2008 ISBN 978-80-247-1568
5. MATĚJČEK, Z., *Co, kdy a jak ve výchově*. PRAHA: PORTÁL 1996 ISBN 80-7178-085-5
6. MERTIN, V., *Výchovné maličkosti*. PRAHA: PORTÁL 2011 ISBN 978-80-7367-857
7. MERTIN, V., GILLNEROVÁ, I., *Psychologie pro učitelky mateřských škol*. PRAHA: PORTÁL 2003 2010 ISBN 978-80-7367-627-8
8. OPRAVILOVÁ, E. GEBHARTOVÁ, V. *Léto v mateřské škole* PRAHA: PORTÁL 1998 ISBN 80-7178-245-9
9. ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, J. A KOL., *Přehled vývojové psychologie*. OLOMOUC: UNIVERZITA PALACKÉHO 2010 ISBN 978-80244-2433-0
10. ŠMELOVÁ, E., *Mateřská škola Teorie a praxe I* OLOMOUC: UNIVERZITA PALACKÉHO 2004 ISBN 80-244-0945-8
11. ŠMELOVÁ, E., NELEŠOVSKÁ, A. *Učitel mateřské školy v reflexi současných proměn* OLOMOUC: UNIVERZITA PALACKÉHO 2009 ISBN 978-80-244-2272-5
12. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie 1 – dětství a dospívání*. PRAHA: KAROLINUM UK V PRAZE ISBN 80-246-0956-8
13. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., Listina základních práv a svobod
14. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů
15. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů

16. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie 1 – dětství a dospívání. PRAHA: KAROLINUM UK V PRAZE ISBN 80-246-0956-8
17. VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. PRAHA: MŠMT

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Pavčina Houserová
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Adaptace dětí na prostředí mateřské školy z pohledu pedagogů a rodičů
Název v angličtině:	Adaptation of pre – school children to surroundings of kindergarden in the point of view of their teachers and parents
Anotace práce:	Bakalářská práce pojednává o procesu adaptace dětí na prostředí mateřské školy. Popisuje období dětství, především předškolní věk, který je pro tento proces klíčový, dále pak rodinu, která pro dítě představuje primární socializaci a zejména pak mateřskou školu jako instituci, ve které dochází k adaptačnímu procesu. Jsou zde popsány jednotlivé fáze adaptace i úhly pohledu rodičů a pedagogů. Pro úspěšnou adaptaci jsou zde uvedeny konkrétní náměty her, rady a doporučení pro všechny, kteří se na adaptaci dítěte podílejí.
Klíčová slova:	Dětství, předškolní věk, rodina, mateřská škola, socializace, identita, přechody, adaptace
Anotace v angličtině:	The Bachelor thesis deals with the process of children's adaptation to a kindergarten's environment. It describes the period of a childhood, especially preschool age, which is crucial for this process, thereafter the family that represents a primary socialization for the child and particularly the kindergarten as an institution where the adaptation process is realized. There are described individual stages of adaptation and the views of the parents and the teachers. There are mentioned specific themes of games, some pieces of advice and recommendations for all people who participate in the adaptation of the child.
Klíčová slova v angličtině:	Childhood, preschool age, family, kindergarden, socialization, identity, transition, adaptation

Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	42 stran
Jazyk práce:	český